

Bordás Anna

A JÁSZSÁG KÖRNYEZETI ÁLLAPOTÁRÓL

A 116 km²-nyi Jászság vízföldrajzi szempontból a Zagyva-Tarna vízgyűjtő-rendszer része. A környezetvédelmi és vízügyi igazgatás a Közép-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság és az önkormányzatok között (jogszabályokban meghatározott mértékben) oszlik meg. Az Agó patakon túli jászsági rész pedig az Észak-Magyarországi KVF, illetve VÍZIG »felségterülete«.

I. A védett környezeti elemek állapota

A vizek állapota

A termőföld állapota nem állandó, minősége és mennyisége is állandóan változik. A mezőgazdaság intenzívebbé válása következtében a múlt század elején kezdett a *táj* is megváltozni.¹

A Jászság területén az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat, a felügyelőségek és a vízügyi igazgatóságok ellenőrzik a vizek minőségét, de a vízművek, sőt a Lehel Vezér Gimnázium diákjai is végeznek laboratóriumi vizsgálatokat. A szennyvízkibocsátások mennyiségi és minőségi ellenőrzését minden megfelelő profilú üzennél, a szennyezés veszélyességétől függően 2-12 alkalom/év gyakorisággal, szükség esetén napjában többször is vizsgálják.

A közüzemi vízellátás céljára szolgáltatott vízmennyiség jelenleg az igényeknek megfelelő. A közelmúltban - a szárazság ellenére - alig fordult elő vízkorlátozás. Korábban - nagyobb távlatban - a Jászságban is egy térségi vízellátó rendszerben tervezték megoldani a vízellátást. A vízbeszerzést a Jászsági Főcsatornára alapozták volna. Jelenleg tény az, hogy a települések ivóvízellátása rétegvizekből történik és a kutak természetes hidrogeológiai védelme nem minősíthető a legjobbnak. A vizek magas hőmérsékletűek, ammóniával, nitráttal, metánnal szennyezettek, valamint mikrobiológiai kifogás is van ellenük (*Alattyán, Jánoshida, Jászapáti, Jászboldogháza, Jászfelsőszentgyörgy, Jászivány, Jászladány, Jászkisér*).

Az ipari vízellátásban sem mennyiségi, sem minőségi probléma nem merült fel. Ha a keletkező szennyvizek helyi tisztítása nem megfelelő, szennyvízbírságot fizetnek a cégek és ennek van olyan hatása is (*pl. Jászberényben a Hűtőgépgyár, Tejipari Vállalat*), hogy modernizálják a szennyvíztisztító technológiájukat. Olyan is előfordult, hogy maga a városi szennyvíztisztító telep engedett tisztítatlan szennyvizet a Városi-Zagyvába.

Szennyvízcsatorna-hálózattal és tisztítóművel csak 3 település (*Jászapáti Jászárokszállás és Jászberény*) rendelkezik. Ez utóbbiban jelenleg folyik az a beruházás, mely alapján duplájára nő (*4.500-ról 9.000 m³/napra*) a kapacitás. De még itt sem látszik záródni az ú.n. közműöllés.

A mezőgazdasági üzemek és vállalkozások részére szolgáló öntözővíz mennyisége (*különösen a Zagyvából*) nem elegendő. A Zagyva völgyében mára már állandósult a vízhiány, a nyári vízkészlet tiszteresére volna igény. A vízhiány pótlása az É-i hegyvidéken megépített tározók, vagy a tiszai átvezetés, esetleg a Jászsági Főcsatorna meghosszabbításával lehetséges.

A felszíni vizek minőségét a különböző célú vízhasználatok szempontjából vizsgáljuk. A vizsgálati eredmények során a minőségi komponenseket az érvényben lévő szabványok alapján osztályokba kell sorolni:

¹ Lásd erről évkönyvünkben Berényi István tanulmányát!

I. osztály: kívánatos tartományon belüli

II. osztály: tűrhető tartományon belüli

III. osztály: nem tűrhető állomány.

A Zagyva vízminősége az együttes minősítés alapján a jásztelki szelvényben mértek alapján is II. osztályú volt. A hossz-szelvény mentén (*a Tisza felé haladva*) változik a minősége és I. osztályú lesz. Fontos feladat a folyó vízminőségének javítása a felső szakaszon, különösen a nyári kisvizes időszakban. Legkedvezőtlenebb a minőség a szentlőrincikáti szelvényben (*ez érkezik a Jászságba*), öt I. osztályú, tíz II. osztályú, három komponens pedig III. osztályú volt. Jelenleg 5 helyen van vízminőség-javító kógát, de továbbiak kiépítése szükséges. Részben megoldott a települések melletti, ill. belterületi szakaszok rendezése, ami igen tetemes költséget igényel. Árvízvédelmi védbiztonsága mind a kiépítettség, mind az állékonyság tekintetében jelentősen elmarad a kívánatostól, mivel fővédvonalainak 156,7 km összhosszából 41,5 km épült ki az előírt mértékben.

A Tarna vízminősége a biológiai stabilitás szempontjából a Zagyváéhoz hasonló, összegzett minősítése a jászdózsai szelvényben II. osztályú. Két komponens volt III. osztályú, az I. és II. osztályú komponensek megoszlása a Zagyva jásztelki szelvényéhez hasonló. A jászdózsai Belső-Tarna környezete viszont európai rendezettségű. Mindkét folyón vizsgálandó, hogy milyen konkrét beavatkozással lehetne javítani a vízminőséget a *biológiai stabilitás, az ivóvízellátás, az ipari vízhasználat, az öntözés és a halgazdaság* szempontjából, hogy az integrált követelményrendszerben javulás történjen. Erre az új környezetvédelmi törvény értelmében programot kell készíteni.

A levegő állapota

A légkör elszennyeződésének folyamata szorosan összefügg az energiafelhasználás és az ipari termelés növekedésével. Az Egészségügyi Világszervezet (*WHO*) becslése szerint a Föld városi lakosságának 70 %-a egészségre ártalmas levegőt lélegez be a számottevő szmog, a kéndioxid, a nitrogénoxidok és a többi szennyező anyag miatt. És e tekintetben nincs sem országhatár, sem város- illetve községhatár. A kibocsátott szennyezés nemcsak a keletkezés helyén, hanem attól távol, 80-100-1000 km-es körzetben is kifejti káros hatását az élő és élettelen környezetre egyaránt (*egészségkárosodás, mezőgazdasági hozamcsökkenés, ipari korrózió, talajok savanyodása stb.*). A levegő minőségének vizsgálatához, várható alakulásának elemzéséhez az emisszió (*konkrét kibocsátás egy adott forrásnál*), a transzmisszió (*terjedés*) és az imisszió (*egy adott helyen a levegő állapota*) tényezőinek rendszeres mérése és értékelése szükséges. Az imisszió méréseit 1974 óta az Országos Közegészségügyi Intézet irányításával a megyei Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat végzi. Tényező az uralkodó szélirány, melyet egy 1988-ban végzett mérés az alábbiakban határozott meg a Jászságban.

A szélirány gyakorisága:

irány:		É	ÉK	K	DK	D	DNY	NY	ÉNY	szélcsend
%:		5	11	8	5	7	24	13	10	17

Az ÁNTSZ a megyében 5 helyen, a Jászságban (*Jászberényben*) 3 helyen méri rendszeresen a levegő SO_2 , NO_x -, korom- és üledéppor-tartalmát, átlagértéket fűtési és nem-fűtési félévekre adnak. (*CO-, O_3 - és szénhidrogén-szennyezettséget műszerek hiánya miatt nem mének.*)

A gázfűtés elterjedése (1992. december 31-i adat: a lakások 54,1 %-a) teljesen lecsökkentette a korom mennyiségét, az ipari termelés (szennyezés-kibocsátás) csökkenése azonban egyéb mért szennyezőanyagot jelentősen nem csökkentett, a közlekedésből származó anyagok állandó jelenléte miatt.

Jászberényben a légszennyező anyagok kibocsátását a termelő szféra üzemeinek (ipari termelés 40 %, hőszolgáltatás 40 %, mezőgazdasági feldolgozás 20 %) bevallása alapján az alábbi (nem a legfrissebb) adatsor mutatja:

SO ₂ t/év		CO t/év		NO _x t/év		szilárd t/év		egyéb t/év	
1986	1988	1986	1988	1986	1988	1986	1988	1986	1988
435	355	205	436	115	101	115	59	-	219

A pontforrások (kémények) magasság szerinti megoszlásánál a 10,0 méter alatti források adják a szennyezések döntő többségét. Kevés a magas kibocsátó forrás. Így a kibocsátott szennyezőanyagok leginkább a közvetlen környezetben fejtik ki káros hatásukat. A lakossági eredetű légszennyezés leginkább a fűtésből származik a téli, ill. a fűtési időszakban. Légszennyezési bírságot magánszemélyekkel szemben (ill. 120 kW teljesítményű hőtermelés alatt) nem lehet kiszabni. A légszennyezési bírságok (bárki is veti ki) 2/3-át a Központi Környezetvédelmi Alap, 1/3-át a befizető lakhelye szerinti önkormányzat kapja.

Lakossági panaszra Jászboldogházán karosszériás kisiparos festékszennyezése, Jászkiséren sirkőkészítő kisiparos porszennyezése adott okot. »Tyúkper« típusú bejelentések is előfordulnak, főleg akkor ha valaki bűzös hulladékot éget. Az ilyen irányú ellenőrzés nehézkes és megoldatlan.

Külön kategóriát képeznek a mozgó légszennyező források. A közlekedés az utóbbi 20 évben az ország legjelentősebb légszennyezőjévé vált. Egyes becslések szerint a levegőbe jutó CO és NO_x több mint 2/3-a, az ólom több, mint 90 %-a közlekedésből származik. A kibocsátott anyagok mennyiségét és hatását tekintve a közúti gépjárművek szerepelnek az első helyen, több, mint 85 %-ot, a vasúti vontatás 12-12 %-ot, a vízi és légi közlekedés 1-2 %-ot képvisel. Területünkön a legforgalmasabb vasútvonalak villamosítottak, a mellékvonalakon diesel-vontatás van, így a vasút légszennyező hatása minimális. A gépjárművek szennyező hatása egyenes arányban van a korukkal, ezért is született az a döntés (végre), hogy 6 évnél idősebb gépjárművet nem lehet behozni az országba. A Jászországban a legforgalmasabbak a 31-es és a 32-es főközlekedési utak, a fentiek alapján indokolt a jászberényi 31-32-es közös szakasz kiváltása. A gépjárművek ellenőrzése légszennyezési oldalról nem megoldott.

Mindent egybevetve, a Jászországban a levegő átlagos szennyezettsége még nem jelentős. A települések enyhén vagy közepesen szennyezettek. A legjelentősebb légszennyező üzem - jelenleg átalakulóban - a Lehel Hűtőgépgyár Kft. bár szerencsés fekvése miatt kevésbé szennyezi a lakóterületet. A településen kívüli területek tiszta levegőjűeknek tekinthetők, csak minimális háttérszennyezettség van jelen, mely az É-i iparvidékről, illetve külföldről származik. Az egész Jászország viszont az ülepedő por koncentrációja következtében szennyezett. A porszemek felületére adszorbeálódó szennyezőanyagok így egyenletesen oszlanak meg a levegőben, kiülepedésük lassúbb, egészségkárosító hatásuk növekszik. Ezért is indokolt minél több fa, bokor telepítése és a gyepfelületek feltörésének megállítása.

Az élővilág állapota

A védett és nem védett élővilág megfigyelése a Jászságban az iskolákban működő környezetvédelmi, természetvédelmi szakkörökben, klubokban folyik. A diákok szaktanáraik vezetésével végeznek megfigyeléseket a növény- és állatvilágra, vízi mikroorganizmusokra vonatkozóan, a Jász Múzeum munkatársának kutató munkája pedig kiemelkedő (és publikus).²

Ma a Jászság a maga egészében kultúrterület, a szántók, legelők, szőlők, gyümölcsösök, telepített erdők mellett a természetes növénytakarások már csak szigetszerűen, foltokban találhatóak. A még fellelhető természetes növény- és állatpopulációk közül területünkön kiemelkedő a három helyi védettségű természetvédelmi terület.

A *Jászdózsai Pap-erdőt* már 1779-ben Bedekovich Lőrinc is dokumentálta. A 3 ha-nyi erdőfolt idős fákat is tartalmazó része az egykori Tarnát kísérő tölgy-kóriszil ligeterdőnek a maradványa, amely a sziki tölgyesekkel mutat rokonságot. Lombkoronaszintjét a kocsányos tölgy, magyar kóris, mezei szil alkotják. A szinte fává nőtt mezei juharok mellett elég gyakori a tatár-, vagy feketegyűrű juhar, ami az alföldi tölgy-erdőtársulásoknak jellemző »kísérő« faféléje. A védett erdő peremén megtaláljuk a ligeterdők jellemző cserjéit is (pl. *kökény, vadrózsa*), aljnövényzetében pedig a széleslevelű salamonpecsétet, tisztásain az orvosi kocsordot, a hozzá kapcsolódó ősgyepben pedig a fátyolos nőszirmot és a réti őszirózsát.

A *Zagyvamenti 111 ha nagyságú védett terület* a folyó Jászfelsőszentgyörgy-Jászberény közötti jobboldali szakaszát, valamint a folyóvölgy egyes balparti részeit foglalja magába. A folyószakasz esése révén néhány áramlást kedvelő halfaj kedvező feltételeket talál benne: a domolykó, a fenékjáró- és a halványfoltú küllő. A parti területek réjtjében gyakoriak a boglárka és a pillangófélék. Megtalálható a fehér számarkenyér és az őszi vérfű, a fűzések közelében a nyári tőzike, és a farkasalma virágzik. Növényzeti ritkasága a réti kardvirág. Változatos madárvilágából kiemelkedik a kerekudvari gyurgyalag-fészektelep. A területnek különösen a rovar-, ezen belül a lepkevilága igen gazdag: innen ismert egyik legritkább hazai lepkefajunk, a nagy szürkebegoly-lepke. A Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságán már megfogalmazódott az a javaslat, hogy a Honvédelmi Minisztérium által átadandó 73 ha-os egykori gyakorló-lőtér legértékesebb részeivel kibővítvé, ezt a területet is országos védettségűvé szükséges átminősíteni.

A *Hajta mocsár* Jászberénytől mintegy 6 km-re fekvő, a Jászság egyetlen olyan élőhelyi relikta, mely a hajdani vízvilág emlékét őrzi. Kialakulása a Zagyvával függ össze, amely valamikor ezen a tájon folyt, nagyobb árvizei még 200 évvel ezelőtt is átcaptak a Hajtán. Jelenleg már csak az összefutó vadvizek táplálják, illetve a Hajta-patakból (*Almási-ér*) kap némi vízpótlást. Az egykori tavat már szinte teljesen benötte a nádi növényzet: szélein tavi káka, sásfélék, fekete nadálytő, mocsári páfrány, mocsári kosbor található. Halfaunája kipusztult, csak a védett réti csíkkal él még benne. Vannak gótek, békák, madarak. Ritka vendégként fekete gólya, kis kócsag, kékes rétihéja. Émlősállatai közül a vízi cickány és a törpe egér említendő. A Hajta-mocsár külön érdekessége és értéke az, hogy két természetföldrajzi tájegység találkozásánál, a Duna-Tisza köze és a Tiszántúl határán fekszik.

Az ismertetett három területet - együttműködve a helyi közigazgatással és kezelőkkel (*tulajdonosokkal*) - 1987-ben a Megyei Tanács nyilvánította védetté, 1992-től viszont a helyi önkormányzat az I. fokú természetvédelmi hatóság. 1992 őszén Jásziakóhalma Önkormányzata 4 terület helyi védelméről határozott, elsősorban a fák megóvása érdekében.

² Lásd évkönyvünkben Buschmann Ferenc tanulmányát! - a szerk.

»Az agrárnépesség számára a középkor óta folyamatosan életkeretet nyújtó falvak érzékenyen simulnak a tájba, annak nem ellentmondva, hanem megkeresve a helyszín lakóhely és művelés szempontjából legkedvezőbb részeit. A falvak természeti környezetükkel még szoros összefüggésben éltek... A mezőgazdaság intenzívebbé válása következtében már maga a táj is változott... Az Alföld településeinek kiterjedt határát ... még nehezen tudták folyamatosan művelés alatt tartani. Itt a gazdálkodás ... a tanyásgazdálkodás kialakulásával vált intenzívebbé.« - írja Veliky János *A polgárosodás hajnala* c. könyvében, a múlt század elejétől kezdődő korszakról. Ehhez az idillhez hasonlítva is láthatjuk, hogy a természetátalakító munka során a növényvilág is átalakult. Csak remélhetjük, hogy a kárpótlás utáni új gazdák, új társulások megtalálják - a régi jó gazdához hasonlóan - a környezetbarát hozamnövelési lehetőségeket. Az állatvilágban az utolsó 10 év természetvédelmi munkája (és a kezdődő tulajdonváltás) révén valamelyest csökken a fajszegényedés. Fontos, hogy erdőt, ligetet, fasorokat telepítsünk, de ne a rét rovására, hanem a kis aranykoronájú szántóföldeken, és a településeket is ültessük körbe fával, bokorral.

A települési környezet állapota

A Jászág települései kertes jellegűek voltak, a beltelken áll(t) a lakóház, kamra, baromfiól, disznóól, az ettől távolabb eső nagyobb kertben voltak az ólak, vermek, karámok, boglyák, kazlak, asztagok. Ez adja a jászági települések - még ma is jól látható - sajátos arculatát. A beltelek az örökösök között állandóan osztódott, darabolódott. Az utcák - ha ilyenekről egyáltalán beszélhetünk a legtöbb település legrégebbi részei esetén - zezzugosak, a házak melléképületeikkel összezsúfolva helyezkednek el. A XVIII. század végétől (mérnöki beavatkozás miatt) a települések központjából kifelé haladva rendeződtek utcává a teleksorok. Legjellemzőbb ez Jászberényben, Jászdózsán, Jászfákóhalmán és Jászkiséren. Az Országos Műemlékfelügyelőség álláspontja az, hogy a Jászág falvai és városai őrizték meg továbbra is hagyományos jellegüket.

A települések külterületéhez hasonlóan a belterületen is kevés a fa, bokor (virág inkább van). A temetők fenntartóival is együttműködve - a kötenger mellett - varázsolhatjuk zölddé a temetőket. És ne burkoljunk mindent! A gyp (pázsit) is lefedi a felületet; csak fával beültetett parkolót építsünk. Jó példa az Erzsébet Kórház udvarán lévő parkolót.

Az ivóvíz ellátás minden településen megoldott, de szennyvízcsatorna és tisztító csak három településen van. A közeli jövőben reméljük megtalálják egymást azok a települések, melyek közösen oldják meg - regionálisan - a szennyvízelvezetést és tisztítást. Az udvarokban lévő emésztőkkel saját magunk alatt súlyosan szennyezzük közvetlen környezetünket, legsúlyosabb módon akkor, ha a korábbi kútba vezetjük a szennyvizet.

Az utépitéssel együtt tervezzük meg a kerékpárutakat is! Jászapáti és Jászberény már megtette az első lépést, de a helységek között is (a vonzáskörzetekben) szükség van rá.

A települési környezet állapotában a legkülönösebb fejezet a *hulladék (köznapiban a szemét)*-kezelés.

A mindennapi életünkben, munkánk során keletkező, a keletkezés helyén feleslegessé vált, ott közvetlenül fel nem használható, különböző minőségű és halmazállapotú anyagokat nevezzük hulladéknak, napjainkban is drasztikus arányban növekszik. Nő a nyersanyaghiány is, ezért - hosszútávon - a hulladék hasznosítása (recycling) az igazi megoldás. Akkor csak a nem hasznosítható hulladékot kell eltávolítani, ártalmatlanítani. Az ártalmatlanítás illetve a végleges elhelyezés; a *komposztálás, az égetés és a rendezett, biztonságos lerakás*.

A hulladékot sokféleképpen osztályozhatjuk, legpraktikusabb talán a keletkezés szerinti:

- települési (*kommunális*),
- termelési (*ipari, mezőgazdasági, speciális-kórházi, elhullott állatok, radioaktív hulladék*)

- különleges kezelést igénylő, ún. veszélyes hulladék.

A jász településeken kommunális hulladéklerakó helyek vannak ugyan, de többségük ideiglenes engedéllyel üzemel, műszaki védelemmel nem rendelkezik. A lerakóhelyek többsége roncsolt területen, talajvizet, mélyfekvésű felhagyott anyagnyerő gödrökben van, ezzel közvetlenül veszélyeztetik a talajvizet illetve a gyenge természetes hidrogeológiai védelem miatt, a talajvíz alatti ivóvíz-adó rétegvizeket. Környezetvédelmi, településegészségügyi és esztétikai szempontból további problémát jelentenek a lakóterületek mellett közvetlenül elhelyezkedő lerakók (*Jászalsószentgyörgy, Jászapáti, Jászfákóhalma, Jászladány*). Előírások szerint kialakított rendezett hulladéklerakóval Jánoshida, Jászberény és Jászfényszaru rendelkezik. *A megoldás az lenne (hasonlóan a szennyvíztisztítók építéséhez), hogy az egymáshoz közel fekvő települések összefognának és az előírásoknak megfelelő, a környezetre veszélytelen regionális hulladéklerakókat alakítanának ki.* Ez a szemlélet jelenleg hiányzik, most az az uralkodó nézet, hogy »gyűjtsük a hulladékot, de ne itt«.

A gázprogram megvalósulása után megszűnik a kazánokban, kályhákban a háztartási (és egyéb) hulladékok égetését követő légszennyezés, másrészt viszont tovább növekszik a nem szabályosan üzemeltetett lerakón elhelyezendő szemét mennyisége. És nagyon kevés esetben komposztálja még a gazda a szerves hulladékot (az összes hulladék - 40 %), ami nemcsak a lerakandó mennyiséget csökkentené - 40 %-al, hanem használata a humuszképződést is (a terméshozammal párhuzamosan) gyors ütemben fokozná. Ez a kizsigerelt termőréteget fokozatosan ősi állapotába állítaná vissza. Igazi katalizátor szerepe lenne ebben a kertbarát és gazdaköröknek (és a tájékoztatásnak). Legalább ennyire fontos lenne nem a lakossági szeméttel gyűjteni a veszélyes kategóriába tartozó hulladékot: száraz és gombelemeget, gyógyszereket, akkumulátort, festékmарadványt. Az utóbbi mintegy 2 %-a az összes hulladékmennyiségnek, viszont ha lerakás, elhelyezés közben megsérül illetve vízzel érintkezik, a környezetre veszélyessé válik. A szárazelem gyűjtés a kis és nagy diákok segítségével oldható meg és amíg az ipar nem tudja újra feldolgozni, az Aszód-Galgamácsa-i veszélyes hulladéklerakóba szállítandó. Ehhez a Környezet és Településfejlesztési Minisztérium támogatást ad. Az országban már több helyen folyik a gyűjtés és hamarosan Jászberényben megkezdődik. Az akkumulátort a MÉH Rt. telepein veszik át, ólom- és savtartalma miatt szintén veszélyes a környezetünkre. Az otthonokban feleslegessé vált gyógyszert pedig a patikáknak kellene átvenni (mint ez már pl. Gyöngyösön meg is valósul), de a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Gyógyszertári Központ elzárkózik ettől.

És a papír. Használt papírból 60 %-al kevesebb energiával és 15 %-kal kevesebb vízzel lehet új papírt gyártani, mint cellulózból, és persze kevesebb fát kell kivágni. Ugyanígy hasznosítható az üveg, a fém. Ehhez szelektíven kell(ene) gyűjteni a hulladékot, így alig marad(na) lerakandó mennyiség, másrészt sok mindent megtakaríthatnánk.

A termelési, fenntartási, karbantartási tevékenység során keletkező, különleges kezelést nem igénylő termelési hulladékok az esetek többségében a kommunális hulladék-lerakóra helyezhetők el. A megoldást a hulladékszegény technológia je-lenti, valamint az újrahásznosítás.

A kórházi hulladék ártalmatlanításának legelterjedtebb módja jelenleg az égetés (a levegőtisztaság védelmi előírások betartása mellett). Ez valósul meg a jászberényi Erzsébet Kórházban is.

Az állati hulladék elhelyezése a legtöbb településen nincs megoldva. A dögművek megteltek, környékük rendezetlen. Környezetbarát megoldás az, ha az ÁTEV elszállítja és feldolgozza a tetemeket. Az önkormányzatoknak erre áldozni kell(ene).

II. Az emberi tevékenység jelentősebb káros hatásai

A településeken a környezetvédelem fontos része a káros mértékű zaj és rezgés elleni védelem. A technika fejlődése, az egyre fokozódó urbanizáció hatásaként környezetünkben mind több és erősebb zajforrás működik. Az emberek egy része a civilizáció velejárójának tekinti, ami ellen nem kell és nem is lehet védekezni, mások szerint a zaj hovatovább elviselhetetlenné teszi az életet. Mindkét vélemény szélsőséges és túlzó. Van benne generációs probléma is, mert másként ítéli hangosnak a zenét az idős és a fiatal ember. Ismertek azok az élettani, idegrendszeri hatások, amelyekkel az emberi szervezet reagál a zajokra (100 decibel fölötti hirtelen zaj halált is okozhat), és adottak azok a műszaki lehetőségek, melyekkel a káros mértékű zaj ellen eredményesen lehet védekezni. A probléma azonban nem ilyen egyszerű.

A Jászságban még nincs állandó megfigyelésre alkalmas mérőpont. Legalkalmasabbnak a 31-es és 32-es között kereszteződése (Bundás-kút) látszik. Ugyanílyen indokolt lenne a zajszintmérés az érintett településeken a Szolnok-Jászberény-Hatvan vasútvonal mentén. Így még nem tudhatjuk, hogy a fenti helyek közelében lakók (a jogszabály szerinti) megengedett vagy magasabb mértékű - közlekedésből eredő - zajszintet viselnek-e el. Ha ezt megismerjük, tudni fogjuk, hogy hová kell telepíteni a zaj elnyelését is segítő fasorokat.

A másik »zajkibocsajtó« az ipar: a nehézipari létesítmények és a mezőgazdasági feldolgozó üzemek. A gyárakban dolgozók eddig nem panaszkodtak az épületen belüli nagy zajra. A Jászságban a nagyobb ipartelek közelében kevesebb a lakóépület, így a panaszok a lakóövezetekbe ékelődött üzemek (Jászberényben a Tejipari Vállalat, Bubiv) szomszédságából származnak. Zajbírságot ugyan fizetnek az üzemek, de nem ez a rendezés módja, hanem az, hogy a gyárakat belül és kívül egyaránt hanggátlóvá, hangelnyelővé alakítsák.

Új probléma a »hangos« kisvállalkozások megszorodása. Lassan sikerül elérni, hogy a privát szféra betartsa a vonatkozó szabályokat. Úgy is lehet vállalkozni, hogy az a környezet számára se legyen zavaró.

A szórakozóhelyek zenéje (élő vagy gépi) gyakran zavarja a szomszédokat. Akadt Jászberényben olyan eset, amelynél a zajszint 1 dB-lel lépte túl a megengedett mértéket, mégis heves tiltakozást váltott ki. Volt olyan eset is, amikor a valóban hangos zenét nem sikerült megszüntetni. A vendéglátó egységek tulajdonosai (vezetői) nehezen veszik tudomásul, hogy nemcsak azok hallják a zenét akik ezért mennek oda, hanem a környékbeli is, akik "csak ott laknak". Valószínűleg segít majd a helyzeten az önkormányzat zajvédelmi rendelete.

III. Káros természeti hatások

1963 óta nem kell ugyan árvízről tartani a Jászságban, de sok gondot okoz a belvz. A belvz elleni védekezés az elöntött területek vízmentesítését célozza. Komolyabban a téveszesítéssel jelentkezett, mert az átfogó területrendezésekkel megszüntették a vizek természetes lefolyását. Azt megelőzően a gazdák leveztették a vizet a földjükéről, a téveszekben azonban ez már kevéssé történt meg, sőt később már nem is nagyon tudták volna hova vezetni. A most folyó földrendezés idővel ezt is megoldhatja. A meglevő belvzicsatornákat addig is fokozottan kell karbantartani és nem szabad azokat megszüntetni vagy földdel és hulladékkal feltölteni.

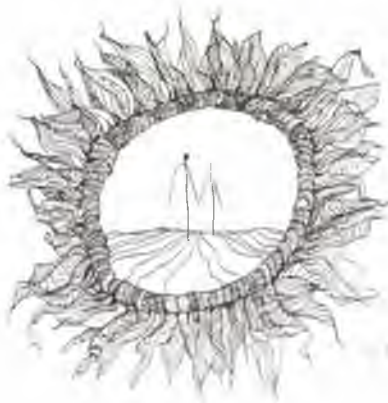
A csapadékvíz hatására kialakuló talajleomosódás - az *erózió* síkvidéki formája - a felszíni rétegerózió az egész Jászságban előfordul. A folyamatot részben az emberi tevékenység (a nem megfelelő helyen és módon végzett földművelés), részben pedig az éghajlati adottságok idézik elő. (Szárak klíma, kevés de koncentrált csapadék.) A felszíni rétegerózió éppen a talaj felső - humusz tartalmú - termőrétegét veszélyezteti. Lemosódása után a növénytermesztésre kevésbé alkalmas réteg kerül a felszínre és ráadásul nő a kemizálás.

A *deflációt*, a jász homokosó, a szél idézi elő, azzal, hogy a talajréteget eredeti helyéről elhordja. A szél eróziós munkája bizonyos időközökben minden talajon előfordul, de a legnagyobb károkat a lazaszerkezetű talajokon, különösen száraz, meleg időjárási viszonyok közepette okozza. A szél nemcsak a talajszemcséket viszi el a gyökerek mellől, hanem ezekkel a talajszemcsékkel más növényeken sérüléseket - *homokverést* - is okoz.

Összegzés

Mindent egybevetve megállapítható, hogy a sok tennivaló ellenére az emberi környezet a Jászságban még nem szenvedett jóvátehetetlen károkat. Az előrelépés érdekében fontos, hogy a környezetvédelmet ne elkülönített tevékenységnek tekintsük, hanem a termelésben, a közlekedésben, a szolgáltatásokban, a kereskedelemben, az idegenforgalomban, egyáltalán életünk minden területén jelenlévő integrált követelményrendszernek.

És vannak-e biztató tendenciák? - Vannak, hiszen a kéményekre már sokféle szűrőt szerelünk, hovatovább az egész Jászságban gázzal fűtünk, ami kevésbé okoz üvegházhatást. Három helyen szabályos hulladéklerakó működik, Jászberényben külön kezdjük gyűjteni a szárazzelemet. A folytatáshoz ezen az úton kell haladni.

B. Jánosi Gyöngyi grafikája